

OHJE KULTTUURIYMPÄRISTÖSELVITYKSEN TEKIJÄLLE: YLEISKAAVATASOINEN INVENTOINTI

- Yleiskaavatasoisen inventoinnin tekijänä perehdyt arkisto- ja kenttätöiden avulla inventointialueen nykytilaan ja siihen johtaneisiin kehitysvaiheisiin pääosin **kohde- ja aluetasoilla**.
- Inventoinnin tehtävänä on kerätä tietoa inventointialueen rakennetusta kulttuuriympäristöstä laaja-alaista maankäytön suunnittelua, kuten yleiskaavoitusta varten. Inventoinnin tarkkuus riippuu inventointialueeseen kohdistuvasta selvitystarpeesta.
- Inventointia tullaan käyttämään kohteiden ja aluekokonaisuuksien mahdollisten suojeluarvojen määrittämiseen. Jos alueelle tai sen osalle ei laadita asemakaavaa tai asemakaava on suojelun kannalta vanhentunut, ohjaa yleiskaavatasoinen inventointi myös rakennussuojelua.
- Ota yhteyttä Lahden museoiden rakennustutkijaan. Hän määrittelee työn tarvittavan laajuuden ja ohjaa selvityksen tekemisessä. Löydät rakennustutkijoiden yhteystiedot Lahden museoiden verkkosivuilta [Rakennettu ympäristö - Lahden museot](#)
- Museoviraston verkkosivut [Rakennettu kulttuuriympäristö - Museovirasto](#) ja Lahden museoiden verkkosivut [Rakennettu ympäristö - Lahden museot](#) tarjoavat tietoa erilaisista kulttuuriympäristöön liittyvistä selvitystyypeistä.
- Inventoinnissa tuotettava aineisto tallennetaan työn aikana Lahden museoiden ylläpitämään Collecte -kulttuuriympäristötietokantaan (ks. kohta Collecte-kulttuuriympäristötietokannan käyttö).

Inventoinnin kulusta ja sisällöstä

- Tilaaja toimittaa sinulle omaan alaansa liittyvän lähtöaineiston. Löydät esimerkkejä tyyppillisistä lähtöaineistotyypeistä ja tiedon lähteistä tämän ohjeen lopusta.
- Laadi inventoinnin tekemiselle yhdessä tilaajan kanssa käsiteltävä työohjelma, jossa määritellään eri työvaiheet ja niiden ajoittuminen. Tästä on hyötyä tyyppillisesti varsin laajan kokonaisuuden hallinnassa.
- Työnaikainen yhteydenpito inventoinnin muihin osapuoliin (tilaaja ja museo) auttaa sinua tarkoituksenmukaisen lopputuloksen saavuttamisessa. Yhteydenpidon muodon voi sovittaa inventoinnin laajuuteen.
- Havainnoi kenttätöyövaiheessa kohteita paikan päällä ja kirjaa tekemäsi havainnot järjestelmällisesti ylös. Pyri valokuvaamaan kukin kohde kerralla kattavasti.
- Aineisto, jonka tallennat kulttuuriympäristötietokantaan työn aikana, perustuu kenttäkäynneillä tekemiisi havaintoihin ja dokumentointiin. Tietokannan rakenne kannattaa huomioida jo kentällä, koska se helpottaa uuden tiedon jäsentämistä tarkoituksenmukaisesti.
- Inventointi ei sisällä kohteiden tai aluekokonaisuuksien arvottamista, ellei siitä ole erikseen sovittu museon rakennustutkijan kanssa. Inventoija voi antaa sovittaessa arvottamishdotuksen.

- Inventointiin ei sisällytetä selvityksen tekijän henkilökohtaisia mielipiteitä kohteiden tai alueiden arvoista.
- Kuntotutkimukset tehdään tarvittaessa erikseen, joten inventoinnissa ei oteta kantaa kohteiden tekniseen kuntoon.
- Collecteen tallennetun tiedon lisäksi voi olla tarpeen tehdä erillinen raportti inventoinnista. Tästä sovitaan erikseen tilaajan kanssa. Raportin on hyvä noudattaa selkeää esitystapaa. Ota huomioon seuraavat seikat:
 - Yleiskaavatasoisessa selvityksessä voi olla hyödyllistä laatia erilaisia teemakarttoja aineistosta, kuten kohteet rakentumisajankohdan mukaan tai tyypeittäin.
 - Kuvien käyttö tarkoituksenmukaisissa yhteyksissä: kun puhutaan asiasta, jonka voi esittää kuvin, liitä kuva lähelle tekstiosiota.
 - Kiinnitä huomiota raportin hyvään selattavuuteen. Kuvat, selkeä taitto sekä sisällön looginen järjestys auttavat lukijaa löytämään tarvitsemansa tiedon nopeasti.

Collecte-kulttuuriympäristötietokannan käyttö

- Inventoinnissa kerätty tieto ja valikoidut valokuvat tallennetaan Lahden museoiden Collecte-kulttuuriympäristötietokantaan, joka löytyy verkko-osoitteesta XX
- Kullekin kulttuuriympäristötietokannan aineistotyyppille on Collectessa oma lomakkeensa: kulttuuriympäristöhanke, aluekokonaisuus, kohde, rakennus, muu rakennettu kohde ja rakennuksen osa.
- Jokaisesta inventointihankkeesta täytetään **kulttuuriympäristöhankelomake**.
- Koska yleiskaavatasoisessa inventoinnissa tarkastelu tehdään yleensä kohde- ja aluetasoilla, käytetään työssä pääosin **kohde-** ja **aluekokonaisuuslomakkeita**.
- Tarvitset tietokannan käyttämiseen käyttäjätunnuksen, jonka saat pyydettäessä joko museon rakennustutkijalta tai tietokannan pääkäyttäjältä [Kulttuuriympäristö - Lahden museot](#)
- Rakennustutkija ohjaa sinua Collecten käytössä. Hän luo inventointihanketta varten Collecteen **korin** kooten siihen mahdolliset inventointialueesta aiemmin luodut aineistokortit. Löydät hankkeen nimellä varustetun korin kulttuuriympäristötietokannan aloitussivun vasemman reunan Korit -toiminnon takaa.
- Kun tallennat inventoinnissa hankkimiasi tietoja ja kuvia kulttuuriympäristötietokantaan noudata museolta saatavia aineistotyyppi- ja kenttäkohtaisia **luettelointiohjeita**.
- Inventoinnin laadun kannalta olennaista on täydentää ne tietokannan lomakkeet ja lomakekentät, joihin inventointi on tuottanut tietoa.
- Täydennä aineisto lomakkeille joko lisäämällä uutta tai päivittämällä tietokannassa jo olevaa tietoa. Varmista museon rakennustutkijalta luodaanko Collecteen kulttuuriympäristöhankkeen lisäksi muita uusia lomakkeita vai onko kyse olevien lomakkeiden tietojen päivittämisestä.

- Kulttuuriympäristötietokannan tekninen käyttöohje löytyy aloitussivun oikeasta yläkulmasta kysymysmerkkikuvakkeen takaa.

Kulttuuriympäristöhanke

- **Luo** Collecteen uusi kulttuuriympäristöhanke kulttuuriympäristötietokannan aloitussivun yläreunasta.
- Kuvaa kulttuuriympäristöhankelomakkeella hankkeen tausta, eli kerro miksi, milloin, miten ja kenen toimesta selvitys on tehty.
- Lisää **hankkeen** tiedot museolta saatavaa luettelointiohjetta noudattaen. Myös kussakin lomakekentässä on i-kuvakkeella varustettu tiivistelmä kenttäkohtaisesta ohjeesta.
- Täydennä lomakkeelle vähintään seuraavat kentät:
 - Nimi
 - Tunnus (museon kulttuuriympäristöhanke -tunnussarjasta)
 - Aloitusajankohta
 - Päättymisajankohta
 - Sijainti
 - lisää hankealueen raja-alue muotoisena paikkatietona kartalle
 - Kylä tai kaupunginosa, kunta, maakunta, maa
 - Kulttuuriympäristöhankkeen tarkoitus
 - Kulttuuriympäristöhankkeen tyyppi
 - Tutkimusmenetelmän kuvaus
 - yleensä hankkeen lopuksi
 - Arvottamismenetelmä
 - yhdessä rakennustutkijan kanssa sovitusti
 - Osapuoli
 - osapuoliksi inventoinnin tekijä ja tilaaja
 - tallenna tekijän osapuolitietoina ensisijaisesti edustamasi yrityksen tai organisaation tiedot osapuolirekisteriohjetta noudattaen
 - tallennuksella hyväksyt tietojen käytön museon Collecte-tietokannassa
 - Julkaisu tai raportti
 - raportin perustiedot lisätään hankkeen lopuksi
 - Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö

- liitosten tekeminen hankkeessa luotuihin uusiin ja päivitettäviin kulttuuriympäristöaineistoihin (aluekokonaisuus, kohde ym.)
- jos hankkeeseen liitettävä aineistolomake on jo Collectessa, voidaan linkitys tehdä lomakkeen muokkaamisen yhteydessä
- uusi yhteenkuuluva aineisto voidaan liittää hankkeeseen lomakkeen tallentamisen jälkeen hankkeen korttinäkymän yläreunan Lisää -painikkeesta
- Yhteydet
 - yhteys museon kokoelmiin kuuluvaan aineistoon (Collecte) tai verkkolähteeseen (url) linkittämällä
- Lisää tiedosto
 - mahdollinen inventointiraportti ja tämän liitteet
 - sopimus aineiston käyttöoikeudesta: selvitysaineiston, kuten kuvien käyttöoikeus annetaan museolle laadittavan sopimuksen mukaisesti
- Muista tallentaa kulttuuriympäristöhankkeen tiedot lomakkeen alareunan **Tallenna** -kohdassa. Lisää tallennetut tiedot hankkeen koriin valitsemalla korttinäkymän yläreunan valikosta Vie -> Lisää koriin.

Aluekokonaisuus

- Aluekokonaisuus on kohteen ohella yleiskaavatasoisen inventoinnin tyypillinen aineistotyyppi. Aluekokonaisuudella tarkoitetaan tässä inventointialueen huomionarvoiseksi katsottua osaa, ei koko inventointialueen rajausta.
- Inventoinnissa voidaan nostaa esiin paikallisesti arvokkaita aluekokonaisuuksia, joiden rajaus määritellään inventoinnin yhteydessä. Yleiskaava-alueeseen kuuluu tavallisesti useita huomionarvoisia aluekokonaisuuksia.
- Täydennä aluekokonaisuuden tiedot **aluekokonaisuuslomakkeelle** museolta saatavaa luettelointiohjetta noudattaen. Myös kussakin lomakekentässä on i-kuvakkeella varustettu tiivistelmä kenttäkohtaisesta ohjeesta.
- Jokaisesta aluekokonaisuuteen kuuluvasta inventoidusta kohteesta luodaan tai päivitetään oma kohdelomake.
- Jos aluekokonaisuudesta on tallennettu aluekokonaisuuslomake tietokantaan jo aiemmin, sen **tietoja muokataan**. Tarkista tallennettujen tietojen kattavuus ja ajantasaisuus.
- Huomioi ainakin seuraavat kentät ja kirjaa niissä tapahtuneet **muutokset**:
 - Lisää tiedosto
 - lisää lomakkeelle 1-5 mahdollisimman havainnollista maastokuvaa aluekokonaisuuden uusiksi tunnistekuviksi
 - Historia
 - käytön historiassa tapahtuneet muutokset, viitekehyksenä rakennushistorialle

- Nykytilan kuvaus
- Lähiympäristön kuvaus
 - ympäröivän alueen muutokset
- Merkitystä perusteleva kuvaus
 - alueen merkitykseen vaikuttaneet muutokset
- Arvottaminen
 - valitse Arvottamisvaihe -kohdassa *Arvottaminen suorittamatta*, ellei inventointiin ole sisällytetty arvottamista
 - valitse tällöin Kulttuurihistoriallinen merkittävyys -kohdassa *Merkittävyttä ei ole arvioitu*
 - jos inventointi sisältää aluekokonaisuuden arvottamisen, valitse arvottamisvaiheeksi *Ehdotus* ja täytä myös muut Arvottaminen - kokonaisuuden kentät
- Kaavatiedot
 - aluetasolla
- Suojelutiedot
 - aluetasolla
- Toimenpide ja toimenpiteen liitteet
 - toimenpiteenä inventoinnin maastokäynti, jonka liitteinä tallennetaan aluekokonaisuuden oleelliset dokumentointikuvat
- Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö
 - liitosten tekeminen hankkeessa luotuihin uusiin ja päivitettäviin kulttuuriympäristöaineistoihin
 - liitä aluekokonaisuus kulttuuriympäristöhankkeeseen
- Yhteydet
 - yhteys museon kokoelmiin kuuluvaan aineistoon (Collecte) tai verkkolähteeseen (url) linkittämällä
- Lähteet
 - lähteet liitetään aluekokonaisuuteen ensisijaisesti linkittämällä, ks. Yhteydet yllä
- Jos tietokantaan **luodaan uusi aluekokonaisuus**, voit tehdä sen tallentamasi kulttuuriympäristöhankelomakkeen korttinäkymän yläreunassa -> Lisää aluekokonaisuus
- Täydennä luomasi aluekokonaisuuslomakkeen kenttiin yllä mainittujen lisäksi vähintään seuraavat tiedot:
 - Nimi (nimet)
 - Tunnus (museon kuntakohtaisesta tunnussarjasta)

- Sijainti
 - aluemuotoisena paikkatietona kartalle
- Kylä tai kaupunginosa, kunta, maakunta, maa
- Aluekokonaisuuden tyyppi
- Asiasanat
 - lisää rakentumiseen tai käyttöön liittyvät ilmiöt, tyyliuunnat ja erityispiirteet KOKO-ontologiasta
- Muista tallentaa aluekokonaisuuden tiedot lomakkeen alareunan **Tallenna** -kohdassa. Lisää tallennetut tiedot hankkeen koriin valitsemalla korttinäkymän yläreunan valikosta Vie -> Lisää koriin.

Kohde

- Kohde on yleiskaavatasoisen inventoinnin toinen tyypillinen aineistotyyppi aluekokonaisuuden ohella. Kohteella tarkoitetaan tyypillisesti kiinteistöä tai tilaa, johon kuuluu useampia rakennuksia ja/tai muita rakennettuja kohteita.
- Täydennä kohteen tiedot **kohdelomakkeelle** museolta saatavaa luettelointiohjetta noudattaen. Myös kussakin lomakekentässä on i-kuvakkeella varustettu tiivistelmä kenttäkohtaisesta ohjeesta.
- Yleiskaavatasoisessa inventoinnissa ei pääsääntöisesti kirjata yksittäisten rakennusten tietoja, vaan tarkastelu tehdään kohteen tasolla. Poikkeuksista tai tarkastelun laajentamisesta sovitaan rakennustutkijan kanssa. Jos tarvetta rakennuskohtaiseen tarkasteluun on, tallenna rakennusten tiedot rakennuslomakkeille.
- Jos kohteesta on luotu aineisto eli kohdelomake tietokantaan jo aiemmin, sen **tietoja muokataan**. Tarkista tallennettujen tietojen kattavuus ja ajantasaisuus.
- Huomioi ainakin seuraavat kentät ja kirjaa niissä tapahtuneet **muutokset**:
 - Lisää tiedosto
 - lisää lomakkeelle 1-5 mahdollisimman havainnollista maastokuvaa kohteen uusiksi tunnistekuviksi
 - Historia
 - käytön historiassa tapahtuneet muutokset, viitekehyksenä kohteen rakennushistorialle
 - Rakennushistoria
 - Nykytilan kuvaus
 - Lähiympäristön kuvaus
 - kohdetta ympäröivän alueen muutokset

- Merkitystä perusteleva kuvaus
 - kohteen merkitykseen vaikuttaneet muutokset
- Arvottaminen
 - valitse Arvottamisvaihe -kohdassa *Arvottaminen suorittamatta*, ellei inventointiin ole sisällytetty arvottamista
 - valitse tällöin kulttuurihistoriallinen merkittävyys -kohdassa *Merkittävyyttä ei ole arvioitu*
 - jos inventointi sisältää kohteiden arvottamisen, valitse arvottamisvaiheeksi *Ehdotus* ja täytä myös muut Arvottaminen -kokonaisuuden kentät
- Kaavatiedot
 - kohteen tasolla
- Suojelutiedot
 - kohteen tasolla
- Toimenpide ja toimenpiteen liitteet
 - toimenpiteenä inventoinnin maastokäynti, jonka liitteinä tallennetaan kohteen oleelliset dokumentointikuvat
- Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö
 - liitosten tekeminen hankkeessa luotuihin uusiin ja päivitettäviin kulttuuriympäristöaineistoihin
 - liitä kohde kulttuuriympäristöhankkeeseen ja mahdolliseen aluekokonaisuuteen
- Yhteydet
 - yhteys museon kokoelmiin kuuluvaan aineistoon (Collecte) tai verkkolähteeseen (url) linkittämällä
- Lähteet
 - lähteet liitetään kohteeseen ensisijaisesti linkittämällä, ks. Yhteydet yllä
- Jos tietokantaan **luodaan uusi kohde**, voit tehdä sen tallentamasi kulttuuriympäristöhanke- tai aluekokonaisuuslomakkeen korttinäkymän yläreunassa -> Lisää kohde
- Täydennä luomasi kohdelomakkeen kenttiin yllä mainittujen lisäksi vähintään seuraavat tiedot:
 - Nimi (nimet)
 - Tunnus (museon kuntakohtaisesta tunnussarjasta)
 - Muu tunnus (kiinteistötunnus)
 - Sijainti
 - aluemuotoisena paikkatietona kartalle
 - Osoite, kylä tai kaupunginosa, kunta, maakunta, maa
 - Kohteen tyyppi

- Osapuoli
 - kuten suunnittelija, rakennuttaja, merkittävät henkilöhistorialliset kytkökset
- Asiasanat
 - lisää rakentumiseen tai käyttöön liittyvät ilmiöt, tyyliuunnat ja erityispiirteet KOKO-ontologiasta
- Muista tallentaa kohteen tiedot lomakkeen alareunan **Tallenna** -kohdassa. Lisää tallennetut tiedot hankkeen koriin valitsemalla korttinäkymän yläreunan valikosta Vie -> Lisää koriin.

Inventoinnin päätteeksi

- Jos inventoinnista laaditaan erillinen raportti, tulee sen olla esitystavaltaan selkeä ja sisällöltään mahdollisimman informatiivinen. Raportissa kuvataan alueen nykytilan lisäksi sen keskeiset kehitysvaiheet esimerkiksi karttojen, ilmakuvien ja arkistokuvien avulla. Tallenna raportti pdf-tiedostona luomasi kulttuuriympäristöhankelomakkeen liitteeksi.
- Varmista, että inventointiin kuuluvat aineistolomakkeet, eli aluekokonaisuudet, kohteet ym. on liitetty Collectessa sekä kulttuuriympäristöhankkeeseen että toisiinsa yhteenkuuluvana aineistona.
- Lisää viimeistään tässä vaiheessa mahdollisesti uudet tallennetut lomakkeet näiden korttinäkymästä hankkeen koriin. Koritoiminnon kautta kaikki inventointiin kuuluvat aineistolomakkeet voidaan tulostaa myös yhtenäiseksi koosteeksi raporttimuotoon.
- Selvitys on valmis, kun selvityksen tekijä on tallentanut ennalta sovitun aineiston Collecten kulttuuriympäristötietokantaan ja museon rakennustutkija sekä työn tilaaja ovat hyväksyneet aineiston.

LÄHDEAINEISTO	MISTÄ LÖYTYY	KENEEN OLLA YHTEYDESSÄ
Aiemmat alueelta laaditut selvitykset	Collecteen tallennetut > Haku> Kulttuuriympäristöhanke Lahden museot, kirjasto Kunnat	Museon rakennustutkija Museon rakennustutkija Inventoinnin tilaaja
Historialliset valokuvat	Lahden museot, kuvakokoelma www.finna.fi	kuvakokoelmat@lahti.fi
Vanhat kartat	Lahden museot, karttakokoelma https://vanhatkartat.fi/ Kansallisarkiston ASTIA-asiointipalvelu	Museon rakennustutkija
Kaavatiedot	Kunnan karttapalvelu Kunnan kaavoitus	
Muut alueen suojelutiedot	Collecte kartta, RKY ja rakennusperintörekisteri RKY Museovirasto Valtakunnallisesti arvokkaat maisema- alueet (ymparisto.fi)	